

UDK 811.163.4'373.2(497.16)

Stručni rad

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

**MONOGRAFIJA *ONOMASTIKA BARJAMOVICE,*
VELESTOVA I MARKOVINE NOVICE VUJOVIĆA –
DRAGOCJEN PRILOG CRNOGORSKOJ ONOMASTICI**

**(Novica Vujović, *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine,*
Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje, 2020)**

Monografija *Onomastika Barjamovice, Velestova i Markovine* Novice Vujovića objavljena je kao prvo izdanje u 2020. godini i kao 25. knjiga prestižne edicije Montenegrina Fakulteta za crnogorski jezik i književnost. Riječ je o prerađenom i dopunjenom magistarskom radu koji je Vujović odbranio na Filološkome fakultetu u Nikšiću. Recenzenti knjige su Adnan Ćirgić, Katarina Lozić-Knezović i Vukić Pulević.

Novica Vujović rođen je u Nikšiću 1981. godine. Diplomirao je nacionalnu filologiju na Filološkome fakultetu u Nikšiću, đe je i magistrirao. Doktorand je filoloških nauka. Od 2014. godine angažovan je kao saradnik u nastavi na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost na Cetinju, a bio je honorarno angažovan i kao saradnik na Univerzitetu Donja Gorica. Član je Upravnoga odbora FCJK, Redakcije časopisa *Lingua Montenegrina* te jedan od osnivača Crnogorskoga filološkog društva.

Vujović pripada probranome društvu autora koji su se s uspjehom ogledali i u literaturi i u nauci. Rana interesovanja za jezik i njegove izražajne mogućnosti pretočio je u dvije knjige poezije koje su mu priskrbile vidno mjesto u krugu novih glasova crnogorske poezije, pa su uslijedila književna priznanja, zastupljenost u antologijskim izborima mlade crnogorske lirike, prevođenje pjesama na druge slovenske jezike, književne promocije i sl. No uslijedio je nagli prekid njegova pojavljivanja u književnoj periodici, na festivalima poezije i književnim večerima, a nedugo potom Vujović je u crnogorskim naučnim časopisima sve češće počeo da se oglašava jezikoslovnim priložima, pretežno onima iz oblasti crnogorske onomastike i istorije jezika. Za poznavaoce njegova književnog djela, oslonjenog na ludističke strategije postmodernizma, nemalo je iznenađenje bio susret s njegovim naučnim priložima koje je odreda odlikovao stil serioznoga, prekaljenog jezikoslovca s

decenijama istraživačkoga iskustva i stotinama objavljenih radova. Analitički temeljan, besprijekornoga naučnog stila i pouzdanih naučnih zaključaka, Vujović je sebi za kratko vrijeme obezbijedio zapaženo mjesto u društvu vodećih montenegrista, javljajući se na stranicama crnogorskih, ali i inostranih filoloških časopisa i zbornika radova značajnim radovima iz, u prvome redu, onomastike, leksikologije i istorije jezika. Pored tih aktivnosti, vrijedno je spomenuti i njegov urednički rad na brojnim izdanjima FCJK, ali i angažman na promociji FCJK i montenegristike. Jedno je vrijeme Vujović obavljao posao i sekretara Redakcije časopisa *Lingua Montenegrina*, doprinijevši profesionalizaciji rada i proširenju kruga saradnika, osobito iz reda uglednih inostranih slavista. To isto vrijedi i za njegov neprocjenjivo važan angažman na poslu sekretara Organizacionoga odbora međunarodne naučne konferencije Cetinjski filološki dani, koja je u dosadašnja dva izdanja okupila najznačajnija imena savremene svjetske slavistike, s četiri kontinenta i iz petnaestak zemalja svijeta. Izuzme li se ukupni naučni angažman Adnana Čirgića, moglo bi se bez prećerivanja reći da je Novica Vujović u aktuelnoj generaciji crnogorskih filologa učinio ponajviše na poslu promocije montenegristike kako u zemlji, tako i u svijetu.

Onomastička istraživanja u Crnoj Gori imaju već dugu i bogatu tradiciju, a među istraživačima koji su se bavili crnogorskom onomastikom bio je znatan broj onih koji su rođeni u Crnoj Gori. Za ovu bi priliku bilo dovoljno podštetiti na onomastički doprinos trojice Crnogoraca koji su se afirmisali izvan Crne Gore – Dragoljuba Petrovića, Mitra Pešikana i Dragomira Vujičića. No dok su prva dvojica platili danak tradicionalističkom hegemonijskom humanističkom diskursu, treći je najveći dio radnoga vijeka proveo izvan Crne Gore, a crnogorske onomastičke teme bile su samo segment njegova naučnog rada. Danas u Crnoj Gori postoje dvije katedre za nacionalnu filologiju, kao i institut za jezik pri Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti, ali se onomastička istraživanja svode na angažman svega nekolicine autora, poput Vukića Pulevića, Božidara Šekularca, Radojke Cicmil-Remetić, Mare Tijanić-Vujović i Draška Došljaka. Posljednji krupniji onomastički projekat u Crnoj Gori realizovala je CANU osamdesetih godina XX vijeka, kad je angažovano 16 saradnika koji su obavili terenska istraživanja znatnoga dijela Crne Gore bilježeći toponomastičku, a djelimično i antroponimijsku građu. Tom je prilikom nastao impozantan korpus od gotovo 20000 listića s građom prikupljenom u raznim krajevima Crne Gore. Nažalost, izostalo je objavljivanje rezultata tih istraživanja, a prikupljeni materijal, istraživačima danas nedostupan usljed toga što čelni ljudi Akademije ne dozvoljavaju pristup toj građi, danas u podrumu nacionalne akademije čeka neku solidniju pamet u rukovodstvu ustanove, ako ga u međuvremenu ne izvedu miši. Svak je učinio

spram svoje pameti i svojih sposobnosti – vrijedni pojedinci skupili su građu, Akademija ju je „pohranila“ u magacin.

Ubrzana socio-ekonomska transformacija crnogorskoga društva nakon Drugoga svjetskog rata, urbanizacija i raskid s tradicionalnim načinom života, doveli su do toga da današnji istraživači crnogorskoga nazivlja moraju grabiti posljednje trenutke da od zaborava otrgnu neobično vrijedni segment našega jezičkoga bogatstva i identiteta. U patrijarhalnim, pretežno stočarskim zajednicama karakterističnim za najveći dio današnje Crne Gore, nije bilo ni doline, ni brijega, ni međe, ni puta, ni potoka, ni lokve bez svojega imena. Ti rojevi naziva za i najmanje i najnezatnije lokalitete u nauci su davno markirani kao specifikum našega patrijarhalnog svijeta. Danas kad su crnogorska sela opušćela, njihovi rijetki ili pak povremeni stanovnici, najčešće bez direktnoga dodira s nekadašnjim načinom života, obično jedva da su u stanju imenovati i markantnije toponime, a kamoli one za koje je u lingvističkoj literaturi rezervisan termin – mikrotoponimi. S takvim se stanjem suočavaju današnji istraživači ne samo onomastike, već i crnogorskih govora uopšte. Potraga za autentičnim informatorima kao preduslov svakoga uspješnog istraživanja postaje sve veći izazov usljed činjenice da je tih informatora na terenu sve manje. Srećna je okolnost što Novica Vujović potiče upravo s prostora koji je bio obuhvaćen njegovim istraživanjima, pa je tome poslu mogao pristupiti kako s golemim predznanjem, tako i s odličnim pregledom situacije na terenu. Bez terenskih istraživanja, razumije se, svaka bi rabota iz domena onomastičkih istraživanja bila nedostatna i sa sumnjivim ishodom, pa je terenskome istraživanju Vujović i posvetio posebnu pažnju, odabirajući pouzdane informatore. No to je bio samo jedan segment ukupnoga posla jer je materijal potvrđen na terenu valjalo uporediti s onim koji je prethodno objavljen u knjigama Jovana Erdeljanovića i Petra Pejovića, kao i sa stanjem u katastru. Rezultat toga uporednog istraživanja jeste popis i analiza oko 600 toponima te 180 muških i oko 100 ženskih imena zabilježanih u arealu čevskih sela Barjamovica, Velestovo i Markovina.

Izuzme li se predgovor – u kojem je postavio ciljeve istraživanja, dao osnovne informacije o prirodnim i društvenim osobinama oblasti koja je predmet istraživanja, ukazao na dosadašnja istraživanja, potom i na dijalekatske odlike područja te ponudio popis i važnije naznake o informatorima – i zaključak, Vujovićeva knjiga podijeljena je na dvije veće cjeline, od kojih je svaka opet segmentirana u nekoliko manjih poglavlja. Prva cjelina odnosi se na toponimiju, dok je druga cjelina monografije posvećena antroponimiji triju čevskih sela. Naslanjajući se na širu južnoslovensku onomastičku literaturu, Vujović u prvoj cjelini osvjetljava problem apelativa u toponomastičkim strukturama, raspravlja o postanku nekih toponima, piše o stranim elemen-

tima u toponimiji te nudi semantičku i strukturnu klasifikaciju toponima. U drugome poglavlju autor raspravlja o prezimenima i ličnim imenima, zatim o strukturi ličnih imena, posvećujući pažnju i njihovoj semantici, a osvrće se i na nadimke. Posebnu cjelinu knjige čini rječnik u kojem su popisani i objašnjeni svi zabilježeni toponimi, kojima je pridodato i katastarsko stanje, kao i svi zabilježeni antroponimi tokom dugoga istraživanja ovoga problema koje je uz izvjesne pauze trajalo od 2011. do 2016. godine.

Vujović ne robuje unaprijed zadatim shemama, niti ovještanim „istinama“, koje počesto nastaju kao neutemeljene hipoteze autoriteta, da upornim ponavljanjem i prepisivanjem kontaminiraju nauku. Kao autor koji izvrsno poznaje i stanje na terenu, ali i najširi popis opšte onomastičke literature te cijeli korpus etnografske i historijske građe o oblasti kojoj je posvetio posebnu pažnju, ranijim istraživanjima Vujović pristupa „Cum grano salis“. Ne dozvolivši da ga zavedu etnološke konstrukcije Jovana Erdeljanovića čiji je osnovni cilj u Crnoj Gori bio pronaći metod da se cijeli jedan etno-kulturno izrazito specifičan narod utopi u zamišljenu široku etnološku zajednicu, niti se povodeći za zavodljivim, nepouzdanim etimologiziranjem, tako čestim u onomastičkoj literaturi, Vujović svemu tome posvećuje pažnju onoliko koliko dozvoljava priroda njegovih interesovanja, suvereno pretresajući, odbacujući ili afirmišući pojedine predstave koje je izgradila ranija nauka. Na ovome mjestu vrijedno je spomenuti jedan primjer zablude hegemonijske humanistike koju Vujović uspjele obesmišljava. Riječ je, naime, o navadi što se bila ustalila u dijalektologiji (a posljedično i onomastici, budući da je onomastička građa nerijetko bila dopuna dijalekatskih istraživanja) da se crnogorski govori oštro dijele na dvije govorne cjeline, pri čemu je u nazivima tih cjelina izostajao crnogorski predznak. Prihvatajući u jezičkoj montenegristici danas oficijelnu klasifikaciju crnogorskih govora što ju je koncipirao Adnan Čirgić, Vujović odbacuje ranija neosnovana imenovanja i govore čevskih sela pribraja jugoistočnim crnogorskim govorima, ističući kako oni u cjelini čine prirodni dio crnogorskoga imenoslovlja. Podsticajna su Vujovićeva zapažanja o apelativima, pretresanja uvriježene terminologije vazane za mikriotoponime, ali i cijeli niz zapažanja koje prate analizu toponima, a koji mogu biti od izuzetne važnosti ne samo za lingvistiku, već i za dalja etnološka, geografska, arheološka i kulturološka istraživanja. Da je riječ o serioznome autoru na poseban način potvrđuje i bibliografija objavljena na kraju knjige, koja uz opštu onomastičku i jezikoslovnu literaturu te naslove etnološke i historiografske provenijencije, donosi i gotovo formiranu bibliografiju onomastičkih ispitivanja u Crnoj Gori. Na osnovu te bibliografije može se pristupiti izradi monografije posvećene onomastičkim istraživanjima u Crnoj Gori, nalik onoj kakvu je o dijelektološkim istraživanjima Crne Gore uradio Adnan Čirgić pod naslovom *Dijalektoloji*

crnogorski jezik. Nema sumnje da pozvanijega autora za izradu jedne takve monografije od Novice Vujovića u Crnoj Gori danas nema. Na temelju jedne takve monografije, sigurni smo da bi se isti autor u dogledno vrijeme s uspjehom mogao posvetiti i izradi *Crnogorskoga imenoslova*.

Pisana jasnim, preglednim stilom, naučno utemeljena i istraživački podsticajna, monografija Novice Vujovića vrijedan je prilog crnogorskoj onomastici. Dakako, njena naučna relevantnost nije sputana okvirima uže naučne oblasti, već će svoje mjesto naći i u širim jezikoslovnim istraživanjima, ali i etnološkim i kulturološkim propitivanjima. Vujović danas pripada elitnome društvu naučnika koji zatemeljuju savremenu jezičku montenegristiku, bogateći je dragocjenim terenskim istraživanjima, a ništa manje i pouzdanim analizama prije svega iz domena onomastike, leksikologije i istorije jezika. Doda li se tome i njegov svestrani intelektualni angažman na promociji montenegristike, dobijamo portret jedne izuzetne ličnosti savremene crnogorske nauke i kulture.